Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto
Jyväskylä University Digital Archive

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Halonen, Mia; Laihonen, Petteri

Title: Varo koiraa! -kylistä Ei koiria! -kaupunkeihin: Koiramerkkien kiellot ja varoitukset yhteiskunnan normien kuvastajina

Year: 2014

Version:

Please cite the original version:

Halonen, M., & Laihonen, P. (2014). Varo koiraa! -kylistä Ei koiria! -kaupunkeihin: Koiramerkkien kiellot ja varoitukset yhteiskunnan normien kuvastajina. Lähde : Historiatieteellinen aikakauskirja, 10(2014), 185-215.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Mia Halonen & Petteri Laihonen

Varo koiraa! -kylistä Ei koiria! -kaupunkeihin: Koiramerkkien kiellot ja varoitukset yhteiskunnan normien kuvastajina

Julkisten tilojen merkit osoittavat, mitä eri yhteisöissä pidetään tavallisena ja normaalina. Tämän artikkelin keskiössä ovat arkipäiväiset kyltit, jotka kertovat suhteestamme koiraan. Kieltämällä ”ei koiria!” ja varoittamalla ”varo koiraa!” merkit paljastavat mikä tarkastelemisamme yhteiskunnissa on tavallista ja mitä siten on tapana usein kieltää tai mistä varoittaa. Merkeillä säännellään tilaa joko koirilta tai muilta ihmisiltä. Vertailemme suomalaisen kaupungin ja Romanian kylien merkkejä, ja pohdimme, miten erot valaisevat yhteiskunnissa vallitsevia normeja ja arvoja. Elämmekö ylhäältä päin kontrolloidussa yhteiskunnassa, jossa koira on vallaton vapaa-ajan viihdyke eli lemmikki, vai yksilöiden valvomassa yhteiskunnassa, jossa koira on ihmisen työtoveri ja turva? Mihin yhteiskunnat asettuvat ”koirajatkumolla”?

“A dog is thus a bundle of fur, teeth, hereditary characteristics, social symbolism and cultural attributes. In essence, a dog is social history that can bark.” [1]

Johdanto: tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Julkisen tilan merkit osoittavat mitä eri yhteisöissä pidetään normaalina.[2] Kirjoituksemme keskiössä ovat arkipäiväiset kyltit, jotka kertovat suhteestamme koiraan. Tarkastelemme, miten suomalaisen kaupungin koirakyltit eroavat romanialaisten kylien koiramerkeistä. Vertailun tavoitteena on valaista, miten koiramerkkien luonne kuvastaa ihmisen ja koiran suhdetta ja samalla myös laajemmin tarkasteltavaa yhteiskuntaa. Elämmekö Suomessa koiramerkkien valossa kontrolloidussa yhteiskunnassa, jossa koira on potentiaalisesti epäpuhdas ja vallaton vapaa-ajan viihdyke, kuten jo 1800-luvun Pariisissa asia länsimaisittain käsitteellistettiin?[3] Millaiseksi yhteisöksi Romanian unkarilaiskylä hahmottuu koiramerkkien valossa?

Tarkastelemamme merkit ovat peräisin keskikokoisesta suomalaisesta kaupungista, Jyväskylästä, ja

[1] Swart 2007: 287.
[2] Vrt. Blommaert 2013: 32–33.
[3] Ks. Kete 1995.

Romanian unkarilaiskylistä. Jyväskylä on Suomen 7. suurin n. 130 000 asukkaan yliopistokaupunki.[4] Se on tyypillinen suomalaiskaupunki monimuotoisine asumismuotoineen, keskusta-alueineen, lähiöineen ja elinkeinoineen. Jyväskylä edustaa tutkimuksessamme tavallista suomalaista kaupunkia. Vertailuaineistona käytettävät Romanian kaksi unkarilaiskylää sijaitsevat Transilvanian itäosassa, historiallisen Székelymaan alueella. Kyseisen alueen lähihistoriaan kuului sosialistinen modernisaatio, jossa maaseudun väestö pyrittiin työllistämään tehtaisiin sekä kaivoksiin.[5] Ceauşescun diktatuurin kaaduttua vuonna 1989 ja tehtaiden sulkeuduttua ovat monet muuttaneet Romanian kasvukeskusten harmaista ja nyt elinkelvottomista betonilähiöistä takaisin kyliin. Tarkastelemissamme kylissä osa väestöstä elää nykyään lähes luontaistaloudessa, toinen merkittävä osa väestöstä on päätynyt siirtotyöläisiksi Länsi-Eurooppaan.

Tarkastelemme merkkejä kielentutkijoina lähtökohtanamme geosemiotiikkaan perustuva kielimaisematutkimus[6], joka nykyään, tieteenalojen lähestyessä toisiaan, katsotaan osaksi sosiolingvististä tutkimusta[7], jolla on kuitenkin erittäin paljon yhtymäkohtia esimerkiksi kulttuurimaantieteeseen ja -historiaan[8]. Pyrimme pysymään kuitenkin kielentutkimuksen alueella muun muassa pohtimalla sitä, miten merkit kielentyvät ihmisille tehtäviensä kautta, kuinka merkkien semiotiikka kääntyy tehtäviksi ja toiminnoiksi, esimerkiksi kielloiksi tai varoituksiksi, siis kieleksi.[9] Haasteenamme ja tavoitteenamme onkin tarjota yhdenlainen näkökulma myös yhteiskunnalliseen tutkimukseen mikroanalyyttisen, pääasiassa semioottisen ja kielimaisemiin keskittyvän kielentutkimuksen kautta: miten pieni merkki voi kertoa yhteiskunnallisesta todellisuudesta ja ihmisten suhteista, ja päinvastoin. Kuten Rose[10] korostaa, merkeillä on myös kontekstista jokseenkin riippumaton semioottinen merkityksensä. Tässä työssä keskitymme siis siihen, miten merkit peilaavat yhteiskuntaa ja sosiaalisia suhteita, mutta tulkintojemme tueksi tarkastelemme merkkejä myös niiden sisällön (esimerkiksi koiran rodun ja tekstien) sekä semioottisten piirteiden näkökulmasta.[11]

Perinteisessä kielimaisematutkimuksessa[12] useimmiten on kartoitettu tietyn paikkakunnan, kadun tai instituution visuaalisia kielikäytänteitä; on kysytty mitkä kielet saavat näkyvyyttä ja verrattu tätä

---

[4] Ks. *Tietoa Jyväskylästä*.
[5] Ks. Verdery 1991.
[6] Esim. Scollon & Scollon 2003.
[7] Esim. Shohamy & Gorter 2009; Jaworski & Thurlow 2010; Blommaert 2013.
[8] Ks. Rose 2001.
[9] Vrt. Shohamy 2006: 14–16.
[10] Rose 2001: 15.
[11] Erilaisista visuaalisista tutkimusmenetelmistä ks. Rose 2001.
[12] Ks. esim. Shohamy 2012.

samalla paikalla puhuttuihin kieliin.[13] Visuaalisen kommunikaation tutkimus[14] on puolestaan paneutunut kuvan ja kielen suhteeseen pohtimalla muun muassa, miten teksti ohjaa kuvan tulkintaa tai miten pelkkää kuvaa voidaan tulkita eri kulttuureissa ja kielissä. Kyltin yhteiskunnallinen tulkinta perustuu kyltin pystyttäjän ja katsojan vuorovaikutukseen. Voidaan kysyä, mitä kyltti kertoo pystyttäjästään ja minkälaista katsojaa se implikoi. Tähän liittyvät arkikeskustelujen toiminnot, kuten esimerkiksi uhkaukset: mitä uhkailu kertoo merkin pystyttäjästä ja minkälaiset kanssaihmiset valikoituvat uhkauksen kohteeksi?

Tutkimuksen aineisto

Artikkelimme aineistona on käytetty 60 koiramerkeistä otettua valokuvaa. Kirjoittajista Halonen on kerännyt suomalaisen 30 kuvan aineiston Jyväskylästä, pääasiassa kantakaupungista, vuosina 2010–2013. Paitsi analyysi myös aineiston keruu on perustunut empiiriseen merkkien kategorisoimiseen. Monivuotinen valokuvaus on alkanut oman subjektiivisen kiinnostuksen pohjalta, sitä on tehty useissa kaupungeissa ja aluksi satunnaisesti. Jyväskylään muuton jälkeen merkkien valokuvaus on systematisoitunut. Jyväskylän aineistoa on kokonaisuudessaan 90 kuvaa, mutta artikkelia varten on valittu sama määrä kuvia kuin mitä Romaniasta on. Nuo 90 kuvaa eivät myöskään sisällä kaikkia Jyväskylän koiramerkkejä, vaan systematisoitunut merkkien kategorisoiminen on ohjannut rajaamaan kuvaamista funktioltaan, esiintymispaikaltaan ja semioottisilta keinoiltaan erilaisiin kohteisiin. Suomalaisissa kaupunkiympäristöissä kasvaneina molemmat kirjoittajat myös tuntevat suomalaisen aineiston laajemman kulttuurisen kehyksen. Fenomenologisen tiedonymmärryksen valossa kirjoittajilla voidaan katsoa olevan kulttuurin jäsenten yhteisesti jakamaa ymmärrystä suomalaisesta aineistosta.[15]

Laihonen teki kenttätöitä Romanian unkarilaiskylissä v. 2012 Suomen Akatemian rahoittamassa tutkijatohtoriprojektissaan (2011-2013).[16] Siinä yhteydessä hän myös kartoitti kahden kylän kaikki julkiset merkit. Erilaisia merkkejä löytyi kahdesta kylästä yhteensä n. 400. Näistä n. 30 oli koiramerkkejä. Edeltävillä tutustumismatkoilla ja kuukauden pituisilla varsinaisilla kenttätyömatkoilla sekä sitä seuraavalla jatkuvalla yhteydenpidolla kylien asukkaiden kanssa Laihonen on hankkinut etnografista tietoa, pysyen kuitenkin kylien elämän ulkopuolisena, “vieraana”.[17] Osittain vierain silmin on katsottu myös suomalaista, arkipäiväiseltäkin tuntuvaa aihetta pyrkimällä analysoimaan itsestäänselvyyksiltä tuntuvia ilmiöitä, joihin yhteisön jäsenet eivät yleensä kiinnitä huomiota.

---

[13] Perinteisen suuntauksen kritiikkiä esittää mm. Blommaert 2013.
[14] Kress & van Leeuwen 2006.
[15] Ks. esim. Schütz 2007 [1932]: 37–38; Berger & Luckmann 1995 [1966]: 29–32.
[16] Myös tämän artikkelin kirjoittaminen on saanut alkunsa Suomen Akatemian tuen ansiosta.
[17] Ks. Lönnqvist 1995.

Analysoimme sekä visuaalisen semiotiikan keinoja rakentaa merkityksiä esimerkiksi koiran rodun, asennon ja asemoinnin kautta että merkkien esiintymispaikkoja ja niiden osoittamia kulttuurisidonnaisia tulkintakehyksiä.[18] Tarpeen mukaan taustoitamme myös kylttien historiallisia, poliittisia ja sosioekonomisia konteksteja. Tarkoituksenamme on siis koiramerkkien tarkastelun ja vertailun kautta muotoilla ”diagnoosi kielimaisemaan sisäänkirjoitetuista sosiaalisista, kulttuurisista ja poliittisista rakenteista”.[19] Koiramerkeillä säännellään tilaa joko koirilta tai muilta, eli ihmisiltä, ja siten ne osoittavat mikä on yhteiskunnassa odotuksenmukaista mutta epätoivottavaa. Merkkien luonne jakautuu lisäksi todellisuudessakin: Suomessa näkyy pääasiassa kieltoja koirille, Romanian aineistossamme esiintyy ainoastaan varoituksia ja uhkauksia ihmisille. Aloitamme tarkastelemalla koirakieltomerkkejä Jyväskylässä, jossa koiramerkkien genre[20] selvästi on kieltäminen: koira on kiellon kohteena.

Länsimainen kaupunki ja “liikkuva koira”: koirankieltomerkit lemmikkiyhteiskunnan kuvana

Jyväskylässä merkkien pääluokka on koirien kieltäminen. Joko koiran pelkkä oleskelu tai näkyminen tai sitten jokin nimenomainen toiminta merkin viittaamalla alueella kielletään. Jyväskylässä, kuten muuallakin Suomessa ja läntisessä kulttuurissa yleensä, on myös koiravaroitus- ja -uhkausmerkkejä, mutta ne ovat pieni vähemmistö valtavassa kieltojen joukossa. Koiramerkit ovat siis pääasiassa kieltoja, yksinomaan tehdastuotantoa tai taidokkaita jäljitelmiä, eivät esimerkiksi ihmisten omia piirroksia tai käsinkirjoitettuja tekstejä. Esiintymispaikat, yhdessä mahdollisen institutionaalisen logon kanssa, viestivät ylhäältä alaspäin määräävästä politiikasta (top-down[21]): merkit ovat kaupungin, koulun, taloyhtiön tai muun instituution tilaamia ja pystyttämiä. Tällaisen politiikan voi nähdä myös suojelevana tai ja holhoavana, miksei myös opettavana asukkaita kohtaan.

Jyväskylän aineistosta nousi empiirisen analyysin perusteella kolme merkityksellistä kategoriaa: “oleskelu kielletty”, “koira ei kuulu luontoon” ja “koira potentiaalisesti epäpuhtaana oliona”. Kiellon kategoriat perustuvat merkin paikkaan tai kiellon täsmällisempään kohdentamiseen, esimerkiksi tiettyä toimintaa koskevaksi kielloksi. Kaikki kiellot rakentavat rajoja: juuri tässä et saa olla, juuri tänne et saa mennä, juuri tätä et saa tehdä.

“Oleskelu kielletty”

Keten[22] mukaan länsimainen lemmikkikoira eli ihmisen kanssa samoissa sisätiloissa jo 1800-luvun

[18] “Frames of interpretation”, Coupland 2012.
[19] Blommaert 2013: 3.
[20] Genreistä merkkien yhteydessä, ks. Pietikäinen et al. 2011.
[21] Ben Rafael et al. 2006:10.
[22] Kete 1995.

Pariisissa. Koira, ja ylipäätään lemmikit, nähtiin jo silloin sekä viattomina vapaa-ajan viihdykkeinä että erityisesti sosiaalisen erottautumisen välineinä: lemmikeistä tuli keskiluokan merkki erotukseksi "työväenluokan tuotantoeläimistä". Lemmikkien omistamisesta tuli tapa kuvitella ja pyrkiä hallitsemaan modernia muuttuvaa maailmaa. Lemmikeistä vanhin, uskollinen ja ihmiseen kiintynyt koira vastasi uudenlaiseen yksilöllistymisen luomaan yhteisöllisyyden puutteeseen. Perhekoirasta tuli modernin elämäntyylin klisee. Voisi siis sanoa ihmisen luoneen koiralemmikkien avulla itselleen yhteisön, lauman. Lemmikkikoiran omistamisen tuoman sosiaalisen pääoman[23] kääntöpuolena oli kuitenkin koiran "eläimyys", mikä teki siitä potentiaalisesti epäpuhtaan. Tämä sama kaksijakoisuus nähtävissä edelleen: koira on toisaalta joka paikkaan seuraava lemmikki, toisaalta sen oleskelua on sen mahdollisen epäpuhtauden nimissä säädeltävä.[24]

"Oleskelu kielletty" ja ylipäätään erilaiset useimmiten lapsiin ja nuoriin kohdistuvat kiellot ovat tuttuja yhtä lailla 1970-luvun kuin 2010-luvun nuorille. Millaista voisi olla koiran oleskelu, joka sanojen sijaan kielletään koiran sivuprofiilikuvalla, jonka yli on vedetty useimmiten yläoikealta alavasemmalle ulottuva tyypillisesti punainen viiva? Tarkoitetaanko sillä, että koira ei saa astua merkin "takapuolelle" vai ettei koiraa saa olla näkyvilläkään? Onko pelkkä olemassaolo ja näkyminen jossain tiloissa potentiaalinen uhka? Tämän aineiston kohdalla erityiseksi kiinnostuksen kohteeksemme nousivat kiellon paikat: missä koira on kielletty ja mitä se kertoo ihmisten ja koirien suhteesta? Ensimmäinen kuvamme on Jyväskylän keskustan postin ovesta. Tällainen, jonkin instituution tai suuremman rakennuksen, esimerkiksi kauppakeskuksen ovi, on tyypillinen paikka koirakiellolle.

Kuva 1.

Tämäntyyppisiä kieltoja on siis hyvin paljon. Jo merkin olemassaolo viestii siitä, että on tavallista, että ihmisellä on koira mukanaan postiin tullessaan; muuten kielto olisi turha. Mutta miksi ihminen sitten veisi koiran postiin? Onko kaupunkikoirasta tullut enemmän "ihminen", kaveri ja perheenjäsen? Mitä ilmeisimmin jälkimmäistä, sillä koirakieltoja on hautausmailla, perhepuistoissa ja uimarannoilla eli ihmisten kokoontumispaikoilla. Toisaalta merkki herättää kysymyksen rajoista: mistä posti tarkalleen alkaa? Voiko koiran jättää merkin alle, muttei viedä sisälle, vai onko koko eläimen jo pysyttävä merkin näköpiirin alueella näkymättömissä? Kulttuurin jäseninä tavallisimmin tunnistamme, että merkin kiinnityspaikka toimii tuona rajana, jota ei sovi ylittää. Tämä vaatii kuitenkin juuri tällaista etnografista

[23] Bourdieu, esim. 1986.
[24] Ks. Kete 1995: 133, 137.

tuntemusta: yhtä hyvin merkki voisi kielentyä muotoon ”täällä ei ole koiria”.

Paitsi merkkien paikat meitä kiinnostavat myös merkkien semiotiikka. Suomessa kuvat ovat tyypillisesti teollisia: merkit ovat siksi enemmän tai vähemmän samanlaisia. Tällaisen tyypitellyn kettuterrieriä muistuttavan koiramerkin varmasti jokainen suomalainen tunnistaa. Postin oven versio on jo melko tyylitelty, mutta sama ”rotu” on komeillut kylteissä ainakin 1970-luvulta. Merkkien perusteella tämä profiili näyttää olevan koirakiellon prototyyppirotu, vaikkei kettuterrieri ole yleinen koirarotu vaan pikemminkin nykyään melko harvinainen eikä itse asiassa yksikään terrieri yllä edes 30:n suosituimman rodun joukkoon Suomessa.[25] Emme ole selvittäneet teollisten kylttien synnyn historiaa. Kettuterrieriä jäljittelevän profiilin valikoitumisesta merkkiin voi kuitenkin esittää pari perusteltua spekulaatiota. Ensinnäkin suuren maaltamuuton ja kaupungistumisen aikaan 1960- ja 1970-luvuilla etenkin karkeakarvainen kettuterrieri oli Suomessa melko tavallinen ja tunnettu rotu, ja rotuyhdistyskin on perustettu jo vuonna 1975[26]. Karkeakarvaista terrieriä näkee esimerkiksi useissa ajan suomalaisissa elokuvissa, esimerkiksi rouva Alli Pelkosen Turva-nimisenä helsinkiläisenä kaupunkilaiskoirana “Tähdet kertovat, komisario Palmu” -elokuvassa (1962). Rodun valikoituminen elokuviin voi kuitenkin olla myös pelkkää sattumaa; mutta sattumaakin voi ohjailla rodun määrä ja siten sopivan ”näyttelijän” saatavuus.

Toiseksi merkki on niin tavallinen Suomessa, että se edustaa yleisesti “koiraa”; kettuterrierimäinen rotu koiramerkeissä on esiintymämääriensä perusteella tunnistettavissa suomalaisen koiran prototyypiksi. Sitä voisi nimittää “kansankoirarodulliseksi faktaksi”, Dennis Prestonin[27] kansanlingvistinen faktan (“folk linguistic fact”) tai filosofisesti “myytiksi” Roland Barthesin[28] myytin käsitteiden mukaisesti. Tällaisia kulttuurisesti jaettuja mielikuvia varten ei tarvita terrierien todellista määrällistä ylivoimaa, kuva riittää koiran “ideaksi”. Mikään erityinen, täsmällinen rotu tässä tavallisimmassakaan merkissä ei kuitenkaan ole; kyse on yleisemmin tyypitellystä “yleiskoirasta”. Myös tästä tavallisimmasta kuvasta poikkeavissa merkeissä on yleensä kuvattuna rotu, joka on tunnistettavissa joksikin terrieriksi. Yleiskoiran status ei olisi kummallista kansainvälisen rotuhistoriankaan valossa: ”terrieri” sekä yleisesti rotuna että rotuluokkana onkin yksi vanhimmista,

[25] Roturekisteröintitiedot: Suomen Kennelliitto.
[26] Suomen Kettuterrierit ry.
[27] Ks. Preston 1999.
[28] Ks. Barthes 1973 [1957].

jonka jo englantilainen Caius kuvasi ensimmäisessä koiria koskevassa tieteellisenä pidettävässä kirjassa 1576 [1570][29].

Lemmikki ei kuulu "luontoon": koira kulttuurituotteena

Erityisen merkillinen kiellon kategoria liittyy erilaisiin luonnonpaikkoihin, jonne koiran vieminen on kielletty. Alla olevassa kuvassa koiran vieminen on kielletty luontopolulle.

Kuva 2.

Kyseessä on luonnonsuojelualue, joten potentiaalisesti koira voisi vahingoittaa muita eläimiä. Mutta merkki ja sen esittämä kielto herättävät kysymyksen, onko koira käsitetty tässä enää eläimeksi vai jo kulttuurin tuotteeksi? Merkin ja kiellon luonnollisuus, se että se on pystytetty juuri tuolle paikalle ja ettemme välttämättä kiinnitä siihen erityistä huomiota, viestii ainakin siitä, ettei koira enää kuulu "aitoon luontoon".

Kuvasta voi tunnistaa, jälleen uudella tavalla tyylitellyn, mutta terrierimäisen, ehkä myös hieman villakoiramaisen, joka tapauksessa pienehkön kaupunkikoiran. Merkin värit ovat samat kuin liikennemerkkien varoitusmerkeissä: huomiovärit punainen ja keltainen. Samanlainen merkki löytyy myös Viitaniemen uimarannalta (kuva 3). Köhniönjärven uimarannan koira (kuva 4) on hiukan toisennäköinen, terrieri tai vaikkapa olemukseltaan aika samantyyppinen snautseri, mutta joka tapauksessa merkkien prototyyppikoiraksi tunnistettava.

Kuvat 3–4.

Kuvan 3 merkki on siitä kiinnostava, että kielto on rajattu ja eksplikoitu tekstillä. Koira saa siis "olla" uimarannalla; sen olemista ei ole kielletty yliviivauksella. Uimaranta sijaitsee suuren puistoalueen pienessä poukamassa. Koiran kieltäminen koko puistoalueella olisi vaikeaa ja tavatonta. Tässä merkin kuva ainoastaan kertoo merkin koskevan koiria, teksti spesifioi miten koiria halutaan kontrolloida: niitä ei saa uittaa. On myös kiinnostavaa, millaisista rajanvedoista uittamisen kieltäminen kertoo. Epähygieenisyys tuntuu ainoalta mieleen tulevalta syyltä. Kuitenkaan se ei voi millään tavalla olla rationaalinen perustelu: uimapaikat, järvet ja meret, ovat täynnä luonnoneläimiä tauteineen, karvoineen ja höyhenineen. Siis tällaisillakin alueilla koira koetaan ja sitä käsitellään ennemmin kulttuurin

[29] Caius 1576 [1576]. Caius nimesi rodun nimenomaan käyttäytymisensä perusteella, nimellä "terrar", jolla viitataan koiran tyypilliseen toimintaan, maahan kaivautumiseen ja luolissa metsästämiseen.

tuotoksena eikä osana luontoa. On kiinnostavaa, miten kaksinaisen kuvan kieltomerkit antavat suhteestamme koiraan: se mielletään sekä kulttuurituotteeksi, joka ei saa mennä luontopolulle tai järveen, että luonnontuotteeksi, joka ei saa mennä postitoimistoon tai ostoskeskukseen. Merkit käsittelevät koiranomistajia paitsi koiriensa inhimillistäjinä, joko kykenemättöminä tai mahdollisesti haluttomina kontrolloimaan koiriaan.

"Lika on ainetta väärässä paikassa" – potentiaalisesti epäpuhdas lemmikki

Kaksinaisen suhtautumisemme takana on jo alusta saakka lemmikin omistajia vaivannut dilemma. Se on perheenjäsen tai ainakin laumanjäsen, nauttii enimmäkseen samoista eduista kuin ihminen, mutta se on myös epäpuhdas ja ulostava olento kuten ihminenkin. Mutta minkä ihminen häveliäästi piilottaa, koira tekee avoimesti ja julkisesti. Seuraavissa kahdessa merkissä näkyy hyvin muutos siihen suuntaan, että juuri tämä epäpuhtaus koetaan ongelmaksi, ei itse koiran olemassaoloa.

Kun katsotaan alla olevia kuvia, ne näyttävät ehkä tutuilta, mutta niissä on myös selvä ero edellisiin. Kuvassa 5 erona on se, että tässä "pelkkää oleskelua" ei ole koiralta kielletty vaan virtsavanalla merkitty ulostaminen. Virtsavana ei ole jonkun veijarin kuvaan töhrimä (jollaista merkkien muokkaamista myös usein näkee) vaan osa teollista tuotantoa. Virtsavanan kuvalla kielto saadaan nyt siis rajattua ja eksplikoitua toimintaan: ulostamiseen. Samalla tuodaan julki se, miksi koira juuri tässä paikassa on ylipäätään kielletty: sen ongelmallisuus on sen potentiaalisessa epähygieenisyydessä. Samanlainen, vaikkakin genreltään "hauska", on toinen koulunpihalta otettu kuva. Lisäksi jälkimmäisessä kuvassa, ehkäpä juuri huumorin ehdoilla, koira on nimenomaan jalkaansa nostava uros.

Kuvat 5–6.

Epähygienia onkin ollut lemmikkien potentiaalinen ongelma niin kauan kuin niitä on pidetty. Likaa tutkineet filosofit, kuten Mary Douglas[30] tai Olli Lagerspetz[31] ovat käsitelleet likaa käsitteen "lika on ainetta väärässä paikassa" avulla. Enää koira ei ole väärässä paikassa, mutta koiran aiheuttama lika kyllä. Kun kuva yksin ei riitä, avuksi tarvitaan sanoja, kuten seuraavassa:

Kuva 7.

[30] Esim. Douglas 2000 [1966].
[31] Lagerspetz 2008.

Tässä viimein “uusi” rotu. Silhuetissa on selvästi tunnistettava saksanpaimenkoira, Suomen kolmanneksi suosituin koirarotu. Merkki ”epäonnistuu” kuitenkin kielellisesti. *Ei*-sana on kovin helppo raaputtaa merkistä pois. Töhritystä kiellosta tuleekin nimenomaiselle toiminnalle varattu paikka. Tämä on tyypillistä erilaisille *ei*-sanalla tehdyille kieltomerkeille. Tyylillisesti kieli on yhtä aikaa aggressiivisempaa, ehkä jostakusta humoristisempaakin. ”Kusetus” kielellisenä valinta on myös juuri se sana, jolla koiria “suomeksi” vihataan: on koirankusettajia ja kusevia koiria. *Kusi*-sanaan kilpistyy paljon koiravihaa ja lian pelkoa.

Suomalainen kaupunkilaiskoira – milloin luontoa, milloin kulttuuria

Suomalaisista kaupunkilaisista koiramerkeistä voi siis yleistää, että ne ovat kieltoja tuoda koira jollekin alueelle tai jonkin erityisen toiminnan kieltämistä. Mitä kaikki tämä kieltäminen sitten mahdollisesti kertoo ihmisen ja koiran suhteesta ja yhteiskunnasta? Ainakin sen, että koiria on paljon ja että ne on lähes inhimillistetty. Ihmisten ymmärrys, tai pikemminkin kulttuurinen käsitys siitä, onko koira suden verta ja luontoa vai ihmisen tasaveroinen kumppani, on hämärtynyt. Koirarodut merkeissä ovat myös kiinnostavia: johtuuko “terrierimäisyys” jo pitkästä ja teollisesta merkkiperinteestä vai onko terrieri jotenkin muuten erityisen prototyyppinen koiran hahmo? Varmaa on, että teollisella tuotannolla on osansa merkkien pienehkössä variaatiossa, kuten tulemme näkemään, kun merkkejä verrataan Romanian unkarilaiskylien merkkivariaatioon. Jotta voikin ymmärtää Suomea ja kaupunkilaislemmikkiä, sitä pitää verrata johonkin muuhun. Seuraavaksi siirrymme Itä-Eurooppaan ja vastakkaiseen genreen, jossa ihmisiä varoitetaan koirista.

Koira ihmisen yhteistyökumppani ja vartija: Koiramerkit Romanian unkarilaiskylissä

Romanian aineistossamme ei esiinny yhtään Jyväskylän aineistolle tyypillistä kieltoa koirille. Kylissä on paljon koiria ja toki toreja, kauppoja ja kapakoita sekä muita paikkoja, joissa koirien läsnäolo on epätoivottavaa ja joista kulkukoiratkin nopeasti karkotetaan. Romanian kyläkoirat eivät kuitenkaan liiku ihmisten kanssa julkisilla paikoilla kuten Jyväskylän koirat. Suuri osa kylän väestöstä harrastaa maataloutta ja osa koirista toimii paimenena tai lauman vartijana. Suurta osaa taloista vartio myös koira. Koska koirien oleskelu näissä kylissä ei siis ole tyypillistä julkisissa tiloissa, on koiramerkkien asettaminenkin kyläläisten omaa aktiivisuutta, eli ns. bottom-up -politiikkaa.[32]

Kuva 8.

[32] Vrt. Ben Rafael et al. 2006:10.

Purevasta koirasta varoittava kyltti on selvästi kohdistettu ihmisiin, ja sen on tarkoitus ohjata ihmisten käytöstä. Se voi olla suunnattu mahdollisia varkaita kohtaan, onhan varastaminen pihoista edelleenkin tavanomaisimpia rikoksia Romanian kylissä. Tästä johtuen ei tällaisen kyltin takana aina välttämättä ole koiraa, pelkkä kyltti saattaa pitää kiertelevät rosvot loitolla.

Kuvassa 8 näemme komondor-rotuisen koiran. Suomen Kennelliiton[33] rotumääritelmän mukaan komondor on: ”Järkähtämättömän rohkea vartioidessaan ja puolustaessaan huomaansa uskottuja karjalaumoja, sekä isäntänsä omaisuutta ja kotia. Hyökkää äänettömästi ja rohkeasti. Pitää aluettaan omanaan eikä siedä siellä ainuttakaan vierasta.” Kuva komondorista talon portissa varoittaa siis ohikulkijaa siitä, että talon alueelle tuleva joutuu varautumaan laumaa vartioivaan koiraan, jonka ”ulkomuoto ja arvokas olemus herättävät katsojassa kunnioitusta ja mahdollisesti myös pelkoa”.[34] Merkeissä kuva ja teksti voivat toimia itsenäisesti.[35] Tämän koiramerkin teksti, ”varo purevaa koiraa”, ei siis ole informatiivinen vaan ennemminkin se vahvistaa varoitusta vaarasta, joka olisi jo luettavissa pelkästä kuvasta ainakin niille, jotka tuntevat kyseisen rodun. Samalla ilmaus ”purevaa” voimistaa käsitystä koiran väkivaltaisuudesta. Koiran asento merkissä ei ole kovin uhkaava. Kressin ja van Leeuwenin[36], mukaan hahmo, joka katsoo merkin näkevää henkilöä suoraan silmiin, aikoo tehdä jotain katsojalle. Tässä tapauksessa koira on kuvassa poikittain, eikä koiran silmiä ei näy. Komondorin turkki tyypillisesti kätkeekin silmät ja muut kasvonpiirteet. Sen kuvaaminen edestäpäin olisikin näin aika hankalaa. Ehkä väkivaltaisuus on komondorin ulkoisessa olemuksessa niin latenttia, että sitä tulee korostaa “varo purevaa koira” -tekstillä.

Väkivaltaisuus ja lika (ks. edellinen osio) olivat Keten[37] mukaan niitä työläisväestön ominaispiirteitä, jotka haluttiin kitkeä 1800-luvun Pariisista. Kesytetyssä kaupunkikoirassakin kuitenkin säilyi piilevänä työläisten likaisuus ja väkivaltaisuus, jonka erityisesti raivotaudin pelko ulotti sylikoiriinkin.[38] Peto koirassa pysyi vaikkakin latenttina ominaisuutena. Komondorille ei edelleenkään suositella lemmikkikäyttöä, ehkä juuri sen voimakkuuden vuoksi, onhan se jalostettu suojelemaan eläimiä ja ihmisiä pedoilta. “Pureva paimentolaiskoira” on siis erityisen epäurbaani yhtälö. Komondor saattaa myös olla suojelemassa karjaa karhuilta, joita kylää ympäröivillä rinteillä usein tavataan ja joiden kohtaamisista kyläläiset usein kertovat tarinoita. Kuvattu koira on siis tunnettu vartiointityöstään, ei

[33] Komondor.
[34] Komondor.
[35] Kress & van Leeuwen 2006: 18.
[36] Kress & van Leeuwen 2006: 117–118.
[37] Kete 1995: 8.
[38] Kete 1995: 112.

lemmikkiyydestään. “Komondor ei ole luonteeltaan mielistelevä” todetaankin rotumääritelmässä.[39]

Mitä merkki kertoo: Kenelle varoitus on kohdistettu, ketä on syytä varoittaa?

Minkälaisena vuorovaikutuksen toimintona tätä koiramerkkiä voidaan pitää? Hepburn ja Potter[40] ovat tarkastelleet varoituksia ja uhkauksia jokapäiväisissä puhetilanteissa. Heidän mukaansa varoitukset ja uhkaukset ovat toimia, joissa vastaanottajaa kohtaa jokin haitta tai vahinko, jos hän toimii kielletyllä tavalla. Uhkauksista on kysymys, jos negatiivinen seuraus on puhujan vallassa[41], tai jos uhka tehdään eksplisiittiseksi[42]. Varoitukset sen sijaan tulkitaan “hyväntahtoisiksi” huomautuksiksi puhujasta riippumattomasta vaarasta, jota ei yleensä korosteta. Tarkasteltavassa koiramerkissä esiintyy sana ”varo”, joka implikoi varoitusta, ei uhkausta. Toisaalta ilmaus ”pureva koira” uhkaa sillä, että jos merkin vastaanottaja ei huomioi varoitusta, hän joutuu väkivallan kohteeksi. Tulkinta varoituksen ja uhkauksen välillä jääkin katsojalle: uhkaako isäntä kutsumatonta vierasta vai varoittaako hän ystäväänsä.

Syy miksi tämä merkki on laitettu talon portille, voikin siis olla se, että portista tai sen yli olisi mahdollisesti menossa sisään kutsumattomia vieraita, varkaita. Tässä tapauksessa merkki toimisi uhkauksena. Toinen mahdollinen syy on, että vaarallinen koira, joka toimii itsenäisesti isännän ollessa poissa, on aidan toisella puolen, joten vieraan tulisi sopia etukäteen tulostaan tai soittaa isännälle. Tällöin merkki toimii varoituksena. Kenttätöissä etsin informantteja paikallisten kontaktihenkilöiden kautta, ja usein haastatteluun mentäessä selvitettiin myös, onko haastateltavalla koiraa, ja jos on, miten sen kanssa tulee toimia. Taloihin ei siten menty suinpäin vaan usein soitettiin ensin.

Tämän koiramerkin rotu on tyypillinen paimenkoira, joita Romanian unkarilaiskylissä tapaa sekä luonnossa että merkeissä. Se on siis osa yhteisöä. Kuva koirasta kylämaisemassa välittää selkeän viestin: “varo koiraa”. Tämä tulkinta ei riipu kielestä. Jos merkkiin liittyy teksti, tekstille pitää valita kieli tai kielet. Tämä merkki on vähemmistökielellä, unkariksi. Vähemmistökielen käyttö tällaisessa tilanteessa voidaan nähdä yhteisöllisenä tekona. Se luo yhteisöllisyyttä paikallisen unkarin taitoisen väestön välillä kommunikoimalla sen kielellä.[43]

Kuva 9.

---

[39] Komondor.
[40] Hepburn & Potter 2011; ks. myös Chong Ho Shon 2005.
[41] Hepburn & Potter 2011.
[42] Chong Ho Shon 2005.
[43] Vrt. Pietikäinen 2014.

Kuvan 9 koira on kuvasz-rotua, laumaa vartioiva paimentolaiskoira kuten komondorkin. Kuvasz on myös alusta alkaen toiminut vartiotehtävissä, myös suojelukoirana. Tämä koira on selkeästi työkoira: ”Ulkonäkö ilmentää väsymätöntä työkykyä”, todetaan rotumääritelmässä. [44] Kuvaszia ei myöskään suositella lemmikiksi.

Kuvassa 9 kuvaszin silmät, kuono ja kieli ovat näkyvissä, toisin kuin komondorin kuvassa 8. Länsimaisen tai ainakin pohjoismaisen katsojan silmissä koira voi näyttää kiltiltä, mutta paikalliset tunnistavat koiran paimeneksi ja tietävät sen pitävän niin ihmiset kuin eläimetkin järjestyksessä. Tällaiset vartioivat paimentolaiskoirat voidaankin nähdä maatalousyhteisön indeksinä: merkkien takaisilla pihoilla odotetaan vieraiden huomioivan maatalousyhteisön normit ja käytänteet, jotka liittyvät erityisesti yksityisiin tiloihin: pihoihin, puutarhoihin, toisten eläinten joukkoon. Koiran latenttia väkivaltaisuutta käytetään pelotteena näissä merkeissä, potentiaaliset vieraat tulkitsevat tämän pelotteen joko ystävällismielisenä varoituksena tai pysy poissa -tyyppisenä uhkauksena.

Unkarilaisalueiden kylistäkin on muutettu länteen, ja läheisistä kaupungeista valtaväestö eli romanialaiset ovat ostaneet taloja asuin- ja viikonloppukäyttöön. Kuvassa 10 esiintyykin romaniankielinen koiravaroitus.

Kuva 10.

Merkki kuvassa 10 on tehty ympyrän muotoiseksi ja tyylitelty “moderniin”, kaupunkilaiseen tapaan: esimerkiksi kuva on osittain tekstin päällä, ja kuvaan on piirretty varjoa muistuttamaan esimerkiksi sarjakuvia. Tässä merkissä myös teksti eroaa aiemmasta merkkityypistä, joita näimme kuvissa 8 ja 9. Tavanomaisten “varo!”- ilmausten, ystävällismielisten varoitusten, sijaan siinä lähestytään vastaanottajaa aggressiivisesti sanalla ”STOP”! Käskymuodot eli direktiivit liittyvät usein uhkauksiin[45]: uhattavan henkilön tulee lopettaa toimintansa tai hänelle käy huonosti. Käskymuoto korostaa myös sitä, että kyltin asettaja on sosiaalisesti vastaanottajan yläpuolella.[46] Toisaalta muoto “koira on paha” edellisessä merkissä (8 ja 9) esiintyvän “koira puree” sijasta siirtää vastuun koiralle. Tämä ilmaus implikoi, että koira saattaa vaikuttaa ystävälliseltä, mutta puraisee sitten silittävää kättä. Vastuun siirtäminen koiralle yrittää pehmentää koiramerkin varoitukseksi uhkauksen sijaan: omistaja ei uhkaa koiralla vaan varoittaa siitä.

---

[44] Kuvasz.
[45] Hepburn & Potter 2011.
[46] Chong Ho Shon 2005: 842.

Kuvan 10 koira on rodultaan doberman, joita näissä kylissä ei juuri tapaa. Doberman ei sovellu paimenkoiraksi, sen ainoa “työ” voi olla vartiointi. Dobermanin korvat on leikattu, mikä on kiellettyä nykyään myös Romaniassa. Vaikka korvien ja häntien typpäys on ollut kielletty jo jonkun aikaa monissa maissa, esiintyy tiettyjen rotujen kuvissa kuitenkin edelleen typistettyjä korvia ja häntiä. Koiran hampaat on piirretty liioittelevan suuriksi, ja ne lisäävät käsitystä aggressiivisesta, uhkaavasta koirasta. Tämä kuuluu myös tapaan esittää doberman vaarallisena koirana. Aikaisempien kuvien komondorin tai kuvaszin yhteydessä ei tälläistä “brändäystä” ole nähtävissä. Doberman onkin selvästi ihmisen mielikuviin vetoava, ihmisen kehittelemä rotu.

Koira kuvassa 10 on selkeästi muokattu aggressiivisemmaksi kuin koira kuvassa 8 tai 9. Aggressiivinen visuaalinen kommunikaatio, johon liittyy kielennetty direktiivi “STOP” ja aggressiiviseksi kuvattu doberman, viittavat siihen, ettei merkin pystyttäjä pyri kommunikoimaan tasaveroisesti yhteisön muiden jäsenten kanssa. Toisaalta koiramerkki sisältää moderneja, urbaaneja piirteitä, joita voidaan liittää omaisuuden vartiointiin, esimerkiksi vartiointiliikkeiden toimesta.

Romanialaisten omistamien talojen koiramerkit erottuvat siitä, että ne ovat romaniaksi. Lisäksi niiden visuaalinen semiotiikka on erilaista. Unkarilaiskyliin muuttaneet romanialaiset ovat tyypillisesti korkeasti koulutettuja ja hyvässä asemassa toimivia henkilöitä tai eläkeläisiä. Valtionhallinto (esim. oikeuslaitos) ja Bukarestista operoivat globaalit suuryritykset palkkaavat useimmiten romanialaisia, koska paikallisilla unkarilaisilla ei ole tarvittavaa laki- tai kaupallista koulutusta, jota tarjotaan vain romanian kielellä. Maastamuuton seurauksena tyhjiksi jääneet talot ovat tälle yhteiskuntakerrokselle houkuttelevia, kun he pyrkivät kaupunkien meluista ja betonilähiöistä maaseudun rauhaan viikonloppuisin ja työpäivän tai työuran päätyttyä. He kuitenkin harvoin liittyvät kyläyhteisöön vaan elävät erillään perinteisiä elinkeinoja harjoittavasta maalaisväestöstä.

Mielenkiintoisesti osissa romaniankielisistä merkeistä (katso kuvaa 10) koirasta on esitetty vain hampaat. Tämä voidaan nähdä väkivaltaisen uhkauksen korostamisena. Seuraava koiramerkki vahvistaakin käsitystä erilaisista semioottisista kulttuureista unkarilaisten ja romanialaisten kesken:

Kuva 11.

Kuvan 11 merkissä ei esiinny koiran hahmoa, ja tekstin lisäksi siihen on lisätty vain liioitellut pedon hampaat. Hampaat toimivat puremisen ja väkivallan korostettuna symbolina. Koiran rotuunkaan ei tässä oteta kantaa, kyseessä on “jokin vaarallinen koira”, kuten tekstikin osoittaa. Merkin väritkin ovat

huolitellummat, ehkä suunnitellummat kuin romanialaisissa koiramerkeissä yleensä. Keltainen ja musta vuorottelevat tekstin ja taustan väreinä. Hampaat ovat keltaiset, joten kuvassa ei ole pyrkimystä luonnollisuuteen, kuten unkarinkielisissä koiramerkeissä yleensä, vaan se muistuttaa yleisiä varoitusmerkkejä, joissa on symboleja ja tekstiä sekä tämänkaltaista värien käyttöä. Liioitellut hampaat ja yleinen tyylittely kuitenkin erottavat tämän merkin standardisoiduista yleisistä varoitusmerkeistä. Tämäkin voidaan katsoa tyypilliseksi moderniksi tuotteeksi.

Kuvan 11 merkissä ei ole pehmentäviä elementtejä, ellei sitten liioittelua ja karrikointia voi tulkita ironiaksi. Vieraalle käyminen portista sisään vaatii siis erityistä rohkeutta tai etukäteisvalmisteluja. Merkki ei viittaa kovinkaan ahkeraan yhteydenpitoon kyläyhteisön muiden jäsenten kanssa. Myös korkea aita, josta ei näy läpi, vahvistaa käsitystä asukkaan "linnoittautumisesta" taloonsa.

Merkit maatalousyhteiskunnan kuvina: varoitukset, uhkaukset ja yhteisöllisyys.

Koiramerkit osoittavat kyläyhteisöjen palanneen perinteiseen maatalousyhteisön semiotiikkaan, jossa koira paimentaa eläimiä, suojelee niitä petoeläimiltä ja vartioi taloja ja tontteja varkailta. Koiramerkit pyritään pehmentämään varoituksiksi. Koirien aiheuttamaa uhkaa ihmisille ei korosteta, ja vältetään semiotiikkaa, joka implikoisi uhkausta. Koiramerkit näyttävät pyrkivän myös tasavertaiseen kommunikaatioon, eikä koiranomistajan valtaa korosteta. Koiramerkit ohjaavat ihmisten käytöstä: kuva koirasta, teksti ja muu visuaalinen semiotiikka välittävät viestin koiranomistajan ja satunnaisen vieraan välillä. Koira on näissä merkeissä yleensä vaarallinen eläin ihmiselle.

Romanian maaseudulla onkin palattu paimenkoirien koirien käyttöön vuoden 1990 vallankumouksen jälkeen. 1970- ja 80-lukujen Ceauşescun Romaniassa modernisaatio ajateltiin saavutettavan teollisuuden kehittämisellä ja betonilähiöiden rakentamisella kaupunkeihin sekä myöhemmin kylien tuhoamisohjelmalla. Kylien tuhoamisohjelmaa ei ehditty toteuttaa, mutta niiden kehittäminen saatiin pysähtymään sosialismin aikana.[47] Kun vallankumous kaatoi Ceauşescun, selvisi nopeasti, etteivät kaupunkien tehtaat olleetkaan toimivia tai betonilähiöt elinkelpoisia. Romanian sisällä monet muuttivat takaisin kyliin, tarjosivathan ihmisille palautetut maat jonkinlaisen elannon.[48] Tämän lisäksi muutama miljoonaa Romanian kansalaista lähti töihin läntiseen Eurooppaan; unkarilaiset Unkariin ja romanialaiset Välimeren maihin.[49]

Lopuksi: Koira ja sosiaaliset normit – koirien kielto- ja -varoitusmerkit yhteiskunnallisina "jatkumomittareina"?

---

[47] Ks. Verdery 1991.
[48] (De-)urbanisaatiosta Romaniassa, ks. Antonescu & Popa 2012.
[49] Kyseisen seudun tilastoista, ks. Bíró & Zsigmond 2005.

Aineistoistamme voi päätellä, mihin tarkasteltavat yhteiskunnat asettuvat niin sanoaksemme ”koirajatkumolla”: nähdäänkö koira lemmikkinä, kuten suomalaisessa aineistossa[50], vai kollegana ja työvoimana, kuten romanialaisessa aineistossa. Sekä varoitukset että kiellot toimivat negaation kautta, joka sekä osoittaa, mikä on normaalia ja tavallista, ja juuri siksi kontrolloitavaa.[51] Koira ja sosiaaliset normit eli koirien kielto- ja -varoitusmerkit näyttävät toimivan myös yhteiskunnan normien, niin tavallisuuksien kuin sääntöjenkin merkityksessä “jatkumoina”: niistä nähdään mikä on normi, tavallista, ja mitä siis joudutaan näin kontrolloimaan kieltämällä ja varoittamalla. Koiramerkkien kategoriat, “genret”, ovat nousseet aineistosta: suomalaisessa kaupunkiympäristössä koiramerkit ovat pääasiassa kieltoja, itäeurooppalaisessa uhkauksia ja varoituksia. Vaikka vaihtelua on molemmissa

Länsimaiset koiramerkit		**Itä-Euroopan koiramerkit**
	Mikä on arvokasta?	
Luonto		Omaisuus; eläimet, irtaimisto
Puhtaus		Elinkeino
	Mikä on koiran rooli normaalisti ja tavallisesti?	
Koira on lemmikki; kaveri		Koira on suojelija; työtoveri
	Miten koiran rooli ja sen suhde ihmiseen näkyy merkeissä?	
Kiellot koirille		**Uhkaukset ja varoitukset ihmisille**
Oleminen kielletty!		Varo koiraa!
Ei kuulu luontoon!		Koira puree!
Epäpuhdas!		Seis! Stop!

esimerkiksi merkkien esittämissä roduissa, niiden tuotantotavassa ja muodollisuudessa ja mahdollisessa humoristisuudessa, tämä ero on pysyvä ja ilmeinen. Eri koiramerkkien genrejen tyypillisyydet puolestaan voivat kuvata sellaista yhteiskunnallista eroa kuin mitä pidämme arvossa. Tässä esitetyn taulukon ei ole tarkoitus arvottaa yhteiskunnassa vallitsevaa ihmisen ja koiran suhdetta vaan kuvata sitä, miten esimerkiksi tällaisten arkisten merkkien avulla voidaan nähdä monenlaisia yhteiskunnallisia tendenssejä.

Jyväskylän koirakieltomerkit koskevat nimenomaan lemmikkejä, perhekoiria. Kiellot on suunnattu luonnollisesti niiden omistajille, joilla merkkien määrän perusteella on hämärtynyt, minne lemmikin

[50] Vrt. Kete 1995.
[51] Ks. esim. Sacks 1992 [1970]: 267–268; Halonen 2005: 292.

saa viedä mukanaan. Koiran omistajan oletetaan unohtavan, että koira on eläin. Koiran kesyyntymisen, kesyttämisen ja inhimillistämisen sanotaan olevan jo niin pitkällä, että on edetty pisteeseen, jossa koirien sanotaan muistuttavan sekä ulkoisesti että usein myös luonteeltaan omistajiaan, "äitejään" ja "isiään". Clutton-Brock huomauttaakin, että viimeistään juuri tämän pitkälle viedyn kesyyntymisensä vuoksi koira (Canis lupus familiaris) pitäisi tieteellisesti myös nimeämällä erottaa sudesta (Canis lupus). Latinankielinen tieteellinen nimi ylläpitää kiistanalaista näkemystä siitä, että koira polveutuisi suoraan sudesta, sen uudemman näkemyksen sijaan, että näillä olisi yhteinen kantamuoto.[52] Yhtäältä koiraa siis pidetään edelleen suden suorana sukulaisena, toisaalta antropomorfisesti lähes ihmisenä. Myös välimalleja kiistoihin on tarjottu, esimerkiksi Irvinen[53] mukaan kriittisestä antropomorfismista on mahdollista siirtyä suhteelliseen ja tulkinnalliseen näkemykseen. Filosofis-sosiologinen keskustelu ja kiistely antropomorfiasta jää kuitenkin tämän artikkelin ulkopuolelle.

1990 vallankumouksen jälkeistä Romaniaa luonnehtii maalle- ja maastamuutto. Romaniaan jääneet ja kyliin palanneet ihmiset ovat oppineet uudestaan erilaisia maataloustaitoja, ja paimentolaiskoirien määrä on lisääntynyt. Sittemmin myös kaupunkien koulutettu romanialaisväestö pyrkii maaseudulle ja on ostanut taloja unkarilaiskylistä. Heidän pystyttämiensä koiramerkkien semiotiikka on modernistista, ja siinä koiran väkivaltaisuutta ja aggressiivisuutta korostetaan. Niiden välittämä vuorovaikutus on myös hierarkkista, esimerkiksi käskyjen muodossa. Koirien rodut ”doberman”, ”pittbul” ja ”rottweiler” edustavat uudempia, väkivaltaisuuteen assosioituja rotuja, joita tavataan enemmän kaupunkilaisympäristössä, näissä kylissä sellaisia ei näe. Romanian paluussa maaseutuyhteisöihin on siis koiramerkkien valossa nähtävissä kahdenlaista kehitystä, toinen on arkaaisoivaa, toinen modernisoivaa. Tosiasia on myös, että koiramerkkeihin on tulossa enemmän tai vähemmän uhkaavia piirteitä ja huumoria eikä koira ei ole enää niin vahvasti vain pelote. Toisaalta taas ihmisten varallisuuden edelleen lisääntyessä "lännessä" koirien tehtäväksi tulee ehkä jälleen enemmän myös vartiointi ja uhkaus lemmikkiyden ohelle. Useita varoituksiksi ja uhkauksiksi tarkoitettuja koiramerkkejä löytyy kyllä myös länsimaista ja etenkin kaupunkien lähiöistä, esikaupungeista ja pientaloalueilta, näin myös Jyväskylästä, vaikka koirienkieltomerkit ovatkin selvästi vallitseva merkkigenre. Romaniassa taas koirakieltoja on ilmestynyt suurempiin kaupunkeihin uusien länsimaisten ostoskeskusten liepeille.

Merkit ovat kiinnostavia erityisesti siksi, että ne ovat niin arkisia, ettemme usein kiinnitä niihin mitään huomiota. Arkipäiväisinä ja kaikkialla meitä ympäröivinä ne kuitenkin jatkuvasti ylläpitävät ja

[52] Clutton-Brock 2012: 18; vrt. myös Kete 1995: 137.
[53] Irvine 2002: 49–50.

rakentavat ymmärrystämme ympäristöstämme, yhteisistä ja yksityisistä tiloista ja erilaisten elollisten velvollisuuksista ja oikeuksista niissä.

"All knowledge, the totality of all questions and answers, is contained in the dog."

Frans Kafka: *The Great Wall of China and Other Stories*.

Kirjallisuus

Antonescu, Daniela & Popa, Florina 2012. Growth and Decline Of Urban Areas In Romania. *Romanian Journal of Economics* 34: 131–156.

Barthes, Roland 1973 [1957]. *Mythologies*. London: Paladin.

Ben-Rafael, Elizier, Shohamy Elena, Hasan Amara & Trumper-Hecht Nira 2006. Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: The case of Israel. In Durk Gorter (toim.), *Linguistic Landscape: A New Approach to Multilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters, 7–30.

Berger, Peter & Luckmann, Thomas 1995 [1966]. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.

Bíró, Zoltán & Zsigmond, Csilla 2005. *Székelyföld – Számokban*. Csíkszereda: Alutus Kiadó.

Blommaert, Jan 2010. *The Sociolinguistics of Globalization*. Cambridge University Press: New York.

Blommaert, Jan 2013. *Ethnography, Superdiversity and Linguistic Landscapes: Chronicles of Complexity*. Bristol: Multilingual Matters.

Bourdieu, Pierre 1986. The forms of capital. J. Richardson (toim.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood, 241–258.

Caius, Johannes 1576 [1590]. *Of Englishe Dogs*. [Latinankielinen teos *De Canibus Britannicis* ilmestyi vuonna 1570.] London: Rychard Johnes. Saatavilla internetissä: www.gutenberg.org/files/27050/27050-h/27050-h.htm.

Chong Ho Shon, Phillip 2005. 'I'd grab the S-O-B by his hair and yank him out the window': The fraternal order of warnings and threats in police-citizen encounters. *Discourse & Society* 16: 829–849.

Clutton-Brock, Juliet 2012. *Animal Turn: Animals As Domesticates: A World View Through History*. East Lansing: Michigan State University Press.

Coupland, N. 2012. Bilingualism on display: The framing of Welsh and English in Welsh public places. *Language in Society* 41, 1–27.

Douglas, Mary 2000 [1966]. *Puhtaus ja vaara. Ritualistisen rajanvedon analyysi*. Suomentaneet Virpi

Blom ja Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.

Hepburn, Alexa & Jonathan Potter 2011. Threats: Power, family mealtimes, and social influence. *British Journal of Social Psychology* 50: 99–122.

Irvine, Leslie 2004. *If You Tame Me: Understanding Our Connection with Animals*. Philadelphia: Temple University Press.

Jaworski, Adam & Crispin Thurlow (toim.) 2010. *Semiotic Landscapes. Language, Image, Space*. London: Continuum.

Kete, Kathleen 1995. *Beast in the Boudoir: Pet keeping in Nineteenth-Century Paris*. California: University of California Press.

Komondor: (rotumääritelmä, Suomen Kennelliitto) www.kennelliitto.fi/sites/default/files/attachments/rotumaaritelmat/fci_1/komondor734.pdf

Kress, Günther & Theo van Leeuwen 2006. *Reading images: The grammar of visual design.* London: Routledge.

Kuvasz: (rotumääritelmä, Suomen Kennelliitto) www.kennelliitto.fi/sites/default/files/attachments/rotumaaritelmat/fci_1/kuvasz711.pdf

Lagerspetz, Olli 2008. *Lika*. Suomentanut Markus Lång. Vantaa: Moreeni.

Lönnqvist, Bo 1995. The outsider's view. Ethnological studies in everyday life in Norway. In Teppo Korhonen (ed.) *Encountering Ethnicities*: *Ethnological Aspects on Ethnicity, Identity and Migration*. Helsinki: SKS, 45–57.

Pietikäinen, Sari, Lane, Pia, Salo, Henna & Laihiala-Kankainen, Sirkka 2011. Frozen Actions in Arctic Linguistic Landscape: A nexus analysis of language processes in visual space. *International Journal of Multilingualism* 8: 277–298.

Pietikäinen, Sari 2014. Multilingual dynamics in Sámiland: Rhizomatic discourses on changing language. *International Journal of Bilingualism*, in press.

Preston, Dennis R. 2002: Language with an attitude. In J.K. Chambers, Peter Trudgill & Natalie Schilling-Estes (toim.), *Handbook of language variation and change*. Malden: Blackwell, 40–66.

Rose, Gillian 2001. *Visual Methodologies*. London: Sage.

Sacks, Harvey 1992 [1970]. Hypothetical second stories and explanations for first stories; Sound-related terms (Poetics); "What I didn't do". In Harvey Sacks: *Lectures in conversation* II. Toimittanut Gail Jefferson. Oxford: Blackwell.

Schütz, Alfred 2007 [1932]. *Sosiaalisen maailman merkityksekäs rakentuminen*. Suomentanut Veikko

Pietilä. Tampere: Vastapaino.

Shohamy, Elana 2006. *Language Policy: Hidden agendas and new approaches*. London: Routledge.

Shohamy, Elana 2012. Linguistic landscape and multilingualism. In Marilyn Martin-Jones, Adrian Blackledge & Angela Creese (toim.), *The Routledge Handbook of Multilingualism.* London: Routledge, 538–551.

Shohamy, Elana & Durk Gorter (toim.) 2009. *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery*. New York: Routledge.

Scollon, Ron & Wong Scollon Suzanne 2003. *Discourses in Place: Language in the Material World*. London: Routledge.

Suomen Kennelliiton rekisteröintitiedot. www.kennelliitto.fi/koirat/koirarodut-ja-rotumaaritelmat/rotujen-rekisteroinnit-2003-2013

Suomen Kettuterrierit ry. www.foxterrier.fi

Swart, Sandra 2007. Dogs and dogma: A discussion of the socio-political construction of Southern African dog "breeds" as a window onto social history. Swart, Sandra (toim.), *Human-Animal Studies, Volume 5: Canis Africanis: A Dog History of Southern Africa*. Boston: Brill, 266–287.

Tietoa Jyväskylästä. http://www.jyvaskyla.fi/info.

Tähdet kertovat, komisario Palmu (1962). Elokuva, Fennada-Filmi.

Verdery, Katherine 1991. *National Ideology Under Socialism: Identity and Cultural Politics in Ceauşescu's Romania*. Berkeley: University of California Press.